

« حال » و « مقام » در عرفان مولانا

مهدی سیاح زاده

«حال» و «مقام» دو اصطلاح بسیار متداول اهل عرفان است.

آیا برای شما اتفاق افتاده که در یک لحظه، و فقط در یک لحظه، یک حالتی به شما دست بدهد که بدون این که علت آن را بدانید احساس سبکی، شادی و سرور داشته باشید؟ در طول زندگی برای اغلب مردم، گهگاه چنین لحظاتی پیش می آید. عارفان این حالت را «حال» می نامند.

«حال»، یک نوع حالت سرور و سرمستی روحانی است که گاهی بدون هیچگونه کوششی به انسان دست می دهد. اما این حالت، ناشی از عوامل این جهانی نیست. یعنی آن خوشی و مستی ای نیست که کسی با نوشیدن الکل، یا مصرف مواد مخدر یا دیگر شرایط طربناک محیط پیرامون خود، می گوید: «حال کردم». بلکه کسی احساس انبساط

خاطر و شادی می کند، بی آن که علت آن را بداند. این حالت همان «حال» است.

این حالت «حال» به سرعت برق، از بین می رود. چرا؟ برای این که آن ارتباط گذرا و بسیار زود گذری است که از درون انسان به سطح خود آگاه او می آید و در همان حال فضای نفسانی پیرامون انسان، یعنی همین محیط سراسر تمنا و خواست و منیت و تکبر و خشم و کین و هزاران عامل مخرب دیگر، باعث می شود که فوراً این ارتباط به سرعت قطع شود. از این نظر است که در طریقت، «حال» را به تاییدن لحظه ای برق و روشنی در ضمیر انسان تشبیه کرده اند. مانند برقی که در شرایط رعد و برق پدید می آید. اگر این حالت سرمستی و آگاهی ناب، دوام بیابد، آن وقت است که آن را «مقام» می نامند. در این حالت «مقام» است که انسان، به قوام رسیده و همواره سراسر شادی و سرور و آگاهی و عشق و مهر و شفقت است.

با این همه، حالت «حال» را نباید، بی اهمیت تلقی کرد. انسان آگاه، وقتی چنین حالتی، گهگاه به او دست داد، باید آن را به عنوان نشانه و یا علامتی از درون خدایی خود،

یعنی از آن بخش دست نیافتنی درون، یا «آدم درون» خود تلقی کند و در استمرار یافتن این نشانه و علامت کوشش کند. مولوی این تفاوت حال و مقام را با تمثیل «عروس» از زبان خلیفه دوم (در داستان «خلیفه دوم و رسول روم») این گونه بیان می کند:

حال، چون جلوه ست ز آن زیبا عروس
وین مقام، آن خلوت آمد با عروس
جلوه بیند شاه و غیر شاه نیز
وقت خلوت، نیست جز شاه عزیز
جلوه کرده عام و خاصان را عروس
خلوت اندر شاه باشد با عروس

۱۴۳۵/۱

مولوی جمال حق را به عروس تشبیه کرده است. می گوید: هنگام عروسی شاه، هم دعوت شدگان و هم شاه، عروس را می بینند. اما در خلوت، فقط شاه است که به جمال عروس می تواند نگاه کند و همواره در کنار عروس باشد. تفاوت «حال» و «مقام» نیز اینطور است.

« حال » و « مقام » در عرفان مولانا

وب سایت مهدی سیاح زاده www.sayahzadeh.com

جمال حق نیز در مرحله ی حال، فقط خود را نشان می دهد، ولی کسانی که به مرحله ی مقام می رسند، همواره در خلوت خود، عروس حقیقت را در کنار دارند.

در راه طریقت نیز خیلی کسان هستند که اهل حال اند، ولی کسی که به اهل مقام می رسد بسیار نادر است.

هست بسیار اهل حال از صوفیان

نادر است اهل مقام اندر میان

۱۴۳۸/۱
